

RIGSARKIVET

Vejledning til indtastning af Pas- og vandrebogsprotokol, Aabenraa købstad, 1833-1852

Denne Vejledning vedrører specifik Pas- og vandrebogsprotokollerne fra Aabenraa Købstad, perioden 1833 – 1852.

Følgende generelle ting gælder for indtastningen:

- Alle obligatoriske felter, dvs. felter markeret med et *, skal indtastes. Der kan forekomme gentagelser og oplysninger, der kan virke irrelevante, men som er vigtige at få med. Såfremt du ikke kan udfylde et obligatorisk felt, fordi der ikke står noget i originalen, sætter du et flueben i ”tomt felt”.
- Personnavne staves som angivet. Det vil sige, at stavemåder bevares, selvom de kan forekomme forkerte. Dog altid med fornavn først.
- Ved stednavne bruger vi den moderne stavemåde, det indebærer bl.a. at forkortelser opløses. Nudansk nord for den nuværende grænse, tysk syd for grænsen. Er du i tvivl om et stednavn, kan du finde det her: www.stednavneudvalget.ku.dk/autoriserede_stednavne/.
- Ved titler og andet skriftligt, skrives det som det står, også når det står på tysk. Oversættelse til (nu)dansk er velkommen, men da i skarpe parenteser.
- Er der noget, du ikke kan læse, så skriv ”??”.
- Er dokumentet et forsidebillede, skilleblad, tomt billede eller dublet, markeres det med et flueben i feltet ”ja”. Indtastningerne kan nu gemmes, uden at udfylde mere.
- Anvendte forkortelser i dokumentet indtastes som skrevet. Ønsker du at skrive forkortelsen ud, hvilket du er meget velkommen til, angiver du dette i firkantet parentes.
- Anvendes ord eller forkortelser som 'ligeså', 'ibid.', 'do', –II–, fordi svaret er identisk med det foregående, gentager du hele ordlyden fra det ovenstående felt.
- Datoer indtastes på formen: dd-mm-åååå.
- På hver side er der typisk mange personer indført. Når du har indtastet en enkelt person i listen, trykker du på knappen ”Tilføj sektion” og går videre med den næste person, indtil alle personer på siden er indtastet. Når alle personer er indtastet med hver sin ”sektion”, trykker du på gem, og du kan nu begynde at indtaste en ny side.
- Bemærkninger: Her tilføjes, hvad der måtte stå uden for de angivne felter eller hvis du har opdaget en eller anden spidsfindighed.
- Du afslutter indtastningen af det enkelte dokument ved at trykke ”Gem dokument”.
- Generelt: Brug din sunde fornuft. Står svarene f.eks. i forkerte felter i det originale ansøgningsskema, så ret det gerne, så det står rigtigt.

Protokollerne indeholder hhv. viseringer, dvs. godkendelse (visum) af vandrebøger og rejsepas; udstedelser af samme hos Aabenraa Købstad samt udstedelse af markedspas i forbindelse med de halvårslige markeder. Registreringen af vandrebøger og rejsepas er stort set identisk, og følger de samme indtastningsformularer, derfor blot tre skabeloner.

Opdeling af de forskellige protokoller på de enkelte ”films” - opslag:

År	Viserede Vandrebøger	Viserede Pas	Udstedte Markedspas	Udstedte Vandrebøger	Udstedte pas
1833	1-58	59-68	69-70	71-74	-
1834	1-40	-	-	-	-
1835	1-60	61-72	73-78	79-89	-
1836	1-62	63-76	77-80	81-90	-
1837	1-68	69-81	82-85	86-98	-
1838	1-68	69-79	80-84	85-93	-
1839	1-77	78-86	-	87-93	-
1840	1-77	78-91	92-97	98-107	108-112
1841,1	1-57	-	-	-	-
1841,2	1-47 ¹	57-73	50-56	48-49, 74-84 ²	85-89
1842	1-107, 113-114	115-131	108-112	132-143	144-151
1843	1-50 ³	57-70	51-56	71-80	81-85
1844	1-102	107-118	103-106	119-126	-
1845	1-91	98-110	92-97	111-117	118-122
1846,1	1-97	-	-	-	-
1846,2	1-11	15-24	12-14	25-31	32-36
1847	1-162	163-171	-	172-180	181-184
1848	-	-	-	-	-
1849	1-132 ⁴	137-140 ⁵	133-136		
1850	<i>Se 1849</i>	<i>Se 1849</i>	-	-	-
1851,1	1-62, 63 ⁶	64-74, 80-92 ⁷	-	75-78	79
1851,2	-	1-7	-	-	8-14
1852	1-118	-	-	-	-

¹ Opslag 1 i 1841,2 er lig opslag 57 i 1841,1

² Opslag 48 indeholder numrene 33-35, opslag 74-84 numrene 1-32.

³ Opslag 2 dur ikke, kun en halv side. Opslag 3 starter med nr. 1264.

⁴ Viserede Vandrepas: Opslag 91-132 indeholder år 1850 og opslag 132 tillige 2 numre fra 1851.

⁵ Det står anført som både ny udstedte og viserede pas. Opslag 138-140 vedrører 1850. NB.: opslag 138 og 139 er identisk.

⁶ Opslag 63 gælder 1852, men er streget og ført opslag 1 1852, så 63 skal blot udgå.

⁷ Det er rodet lidt rundt: Opslag 64-72 indeholder nr. 338-446, opslag 73-74 nr. 1-49. Opslag 80-92 nr. 1-249 [!]. NB.: opslag 85 og 86 identisk.

Viserede vandreboer/pas

Vandreboer blev indført med en forordning af 1828. Herigennem skulle de færende svende kunne legitimeres, ligesom det i bogen skulle anføres, hvor de havde arbejdet og hvor længe. **Rejsepas** var et officielt legitimationsdokument udstedt i forbindelse med bortrejse fra hjemstavnen. Ikke blot til udlandet, men også ved f.eks. rejser ud af amtet.

Felt navn	Format	Obligatorisk.	Kommentarer
Nr. (des Visa)	Tal	*	Et fortløbende nummer.
Dat(um des Visa)	Dato på form- len: dd-mm-åååå	*	Den dato, hvor vandreboeren er vise- ret, dvs. er set/godkendt af de lokale myndigheder. Ved gentagelsesstreg benyttes dato- en ovenfor. Er to datoer anført, f.eks. 18./24. benyttes første dato (her 18.), men det noteres i bemærkningsfeltet, at der er to datoer for viseringen.
Name(n der Reisenden)	Som skrevet står	*	Dog altid med fornavn først, dvs. f.eks. Jens August Hansen.
Gewerbe	Som skrevet står	*	Tysk skrives på tysk, dansk på dansk. En evt. oversættelse til nu- dansk er velkommen, men så i skarp parentes. Kan det ikke læses, sættes der to spørgsmålstegn:?? Ved gentagelsesstreg, evt. ved et –d– for desgleiche, benyttes erhvervet ovenfor.
Geburtsort	Moderne retskrivning	*	Af hensyn til søgbarheden benyttes den moderne stavemåde. Forkortel- ser opløses. Dansk nord for den nuværende grænse, tysk syd for. Ved gentagelsesstreg, evt. ved et –d– for desgleiche, benyttes stedsnavnet ovenfor.
Woher er kommet	Moderne retskrivning	*	Af hensyn til søgbarheden benyttes den moderne stavemåde. Forkortel- ser opløses. Dansk nord for den nuværende grænse, tysk syd for. Ved gentagelsesstreg, evt. ved et –d– for desgleiche, benyttes stedsnavnet ovenfor.

Wohin er geht	Moderne retskrivning	*	Af hensyn til søgbarheden benyttes den moderne stavemåde. Forkortelser opløses. Dansk nord for den nuværende grænse, tysk syd for. Ved gentagelsesstreg, evt. ved et –d– for desgleiche, benyttes stednavnet ovenfor.
No. des Wanderbuchs/pas	Tal		Ikke alle viserede vandrebøger/pas er noteret med et nummer, men blot med en streg. Da udfyldes feltet ikke.
Datum der Ausstellung des Wanderbuchs	Dato på form-len: dd-mm-åååå	*	Udstedelsesdato for vandrebogen.
Von wem das Wanderbuch ausgestellt/Ort der Ausstellung	Moderne retskrivning	*	Af hensyn til søgbarheden benyttes den moderne stavemåde. Forkortelser opløses. Dansk nord for den nuværende grænse, tysk syd for. Ved gentagelsesstreg, evt. ved et –d– for desgleiche, benyttes stednavnet ovenfor.
Reisegeld, Erhalten	--r --s		Rejsepenge, modtaget. Indtægt formentlig fra svende, som har arbejdet i Aabenraa. Beløbene er anført som r (rigsdaler) og s (skilling), f.eks. 1r 12s. Møntfod: Rigsdaler og Lübsk skilling (1 R = 48 S). Hvor intet er anført, evt. blot en streg med x (for at vise over til næste kolonne), anføres intet. Summa og transport (ført for oven og for neden) noteres ikke. Det samme ved afstemning efter kvartal eller år.
Reisegeld, (Aus)gegeben	--r --s		Rejsepenge, givet. Formentlig beløb, så de vandrende svende kunne komme videre til næste destination. Beløbene er anført som r (rigsdaler) og s (skilling), typisk kun skilling, f.eks. 5s. Møntfod: Rigsdaler og Lübsk skilling (1 R = 48 S). Ved tildeling af rejsepenge til flere personer, markeret ved en tuborgklamme, divideres beløbet, og det

			<p>noteres i bemærkningsfeltet (se nedenfor), at rejsepengene er tildelt sammen med andre.</p> <p>Summa og transport (ført for oven og for nedent) noteres ikke. Det samme ved afstemning efter kvartal eller år.</p>
Bemærkninger			<p>Her anføres evt. kommentarer som ikke passer ind i skemaformen eller andre spidsfindigheder fra siden.</p> <p>Hvis der for eksempel er givet rejsepenge til flere (markeret med en turborg-klamme), anføres det her. F. eks.: ”Rejsepenge på 10s tildelt sammen med nr. 49. Johan Peter Frieder. Evers, dvs. hver 5.”</p>

Udstedte Vandrebøger/pas

Vandrebøger blev indført med en forordning af 1828. Herigennem skulle de færende svende kunne legitimeres, ligesom det i bogen skulle anføres, hvor de havde arbejdet og hvor længe. **Rejsepas** var et officielt legitimationsdokument udstedt i forbindelse med bortrejse fra hjemstavnen. Ikke blot til udlandet, men også ved f.eks. rejser ud af amtet.

Felt navn	Format	Obligatorisk.	Kommentarer
Nr. des Vanderbuchs/Paß	Tal	*	Et fortløbende nummer.
Datum des Vanderbuchs/Paß	Dato på form- len: dd-mm-åååå	*	Den dato, hvor vandrebogen er udstedt. Ved gentagelsesstreg benyttes datoen ovenfor.
Name der Gesellen	Som skrevet står	*	Dog altid med fornavn først, dvs. f.eks. Jens August Hansen.
Gewerbe	Som skrevet står	*	Tysk skrives på tysk, dansk på dansk. En evt. oversættelse til nudansk er velkommen, men så i skarp parentes. Kan det ikke læses, sættes der to spørgsmålstegn:?? Ved gentagelsesstreg, evt. ved et –d– for desgleiche, benyttes erhvervet ovenfor.
Geburtsort	Moderne retskrivning	*	Af hensyn til søgbarheden benyttes den moderne stavemåde. Forkortelser opløses. Dansk nord for den nuværende grænse, tysk syd for. Ved gentagelsesstreg, evt. ved et –d– for desgleiche, benyttes stedsnavnet ovenfor.
Bezeichnung. Alter (Alder)	Tal	*	Underforstået år
Bezeichnung. Statur (Statur)	Nudansk	*	Typiske: Hoch: høj Hoch et schl: Høj og slank Klein : Lille Mittel Mässig: Mellemstor Mittl(er): Middel Schlank: Slank Zm. hoch: Temmelig høj
Bezeichnung. Haare (Hår)	Nudansk	*	Typiske: Bl(ond): Blondt Br(aun): Brunt Dkbr: Dunkelbraun: Mørkebrun D(unkel) blond: Mørkeblondt

			D(un)kelbraun): Mørkebrunt Etgr: Etwas grau: Noget gråt Gelb: Gult Gr(au): Gråt Lyst Schwartz: Sort Schwarz braun: Sortbrunt Schwarz melirt: Gråsprængt
Bezeichnung. Stirn (Pande)	Nudansk	*	Typiske: Bed(ectkt): Skjult Breit: Bred Frei: Fri Gewöhnlich: Almindelig Hoch: Høj Lav Oval: oval Rund: Rund Schmal: Smal Sædvanlig
Bezeichnung. Augenbraue (Øjenbryn)	Nudansk	*	Typiske: Bedeckt: Skjulte Bl(ond): Blonde Br(aun): Brune D(un)kelblond): Mørkeblonde D(un)kelblond: Mørkeblonde Lyse Schwartz: Sorte
Bezeichnung. Augen (Øjne)	Nudansk	*	Typiske: Bl(au): Blå Br(aun): Brune
Bezeichnung. Nase (Næse)	Nudansk	*	Ofte udfyldt fælles med mund. Typiske: Bøjet Dick: Tyk Etw. grb: Noget stor Gw : Gewöhnlich: Almindelig Gew(ö)hnl): Almindelig Gew(ö)hnl): Almindelig Groß: Stor Lige Mittl: Middel Mittelmaßig: Mellemstor Prop: Proportioneret Proport(ion): Proportioneret Spitz: Spids Stark: Stærk Stumpf: Stump Sædvanlig

			Ziml(lich) groß
Bezeichnung. Mund (Mund)	Nudansk	*	Ofte udfyldt fælles med næse. Typiske: Etw. grb: Noget stor Groß: Stor Gw : Gewöhnlich: Almindelig Gew(öhl): Almindelig Gew(öhllich): Almindelig Lille Mittl: Middel Prop: Proportioneret Proport(ion): Proportioneret Spitz: Spids Sædv.: Sædvanlig
Bezeichnung. Bart (Skæg)	Nudansk	*	Typiske: Blond: Blond Br(aun): Brunt Grau Im Entst(ehen): Skægstubbe Mangler Rødt Schwarz
Bezeichnung. Kinn (Hage)	Nudansk	*	Ofte udfyldt sammen med ansigt Typiske: Ov(al): Oval Raseret (dvs. barberet) Rund: rund Spids
Bezeichnung. Gesicht (Ansigt)	Nudansk	*	Ofte udfyldt sammen med hage Typiske: Gw: Gewönlich: Almindelig Längl[ich]: lang Ov(al): Oval Rund: rund
Bezeichnung. Gesichts farbe (Ansigtssfarve)	Nudansk	*	Typiske: Blaß: Bleg Frisk Ges(undt): Sund
Bezeichnung. Kennzeichen (Kendetegn)	Nudansk		Her kan der være et utal af muligheder. Typiske: Keine: ingen Eksempler: 3te u. 4te Zeh(ne): 3. og 4. tand [?] Schielt mit den rech(ten) A(uge): Skeler på højre øje Eine Narb: Et ar. Osv.

Nachgewies(ende) Geld	Tekst.		Beløbet er Rbthl. og skilling Ofte med en forklaring på, hvor pengene skal hen, F.eks. ”4 Rbthl. nach Kiel”
Wohin des Wanderbuch gestellt	Moderne rets-skrivning		Af hensyn til søgbarheden benyttes den moderne stavemåde. Forkortelser opløses. Dansk nord for den nuværende grænse, tysk syd for. Ved gentagelsesstreg, evt. ved et –d– for desgleiche, benyttes stednavnet ovenfor.
Eigenhändige Schrift des Inhabers	Udfyldes ikke og er ikke med i skabelonen. Giver ikke mening		
Bemærkninger			Her anføres evt. kommentarer som ikke passer ind i skemaformen eller andre spidsfindigheder fra siden. Ofte er der en større udredning på tysk. Skrives på tysk og må gerne oversættes [så i kantede parenteser], men ikke nødvendigt.

Udstedte markedspas

Markedspas: Fra starten af 1700-tallet holdt man i Aabenraa to årlige markeder, hhv. på *Marie Magdalene dag*, den 22. juli, og på *Severini dag* den 23. oktober. Kvæg- og hestemarkedet begyndte tre dage før (dog aldrig på en søndag) og selve kræmmermarkedet på selve dagen. Det er til kræmmermarkedet, der varede i tre dage, at disse markedspas er udstedt.

Generelt: Overskrifterne for de to markeder ”Im Maria Magdalenen Markt” og ”Im Severinen Markt” skrives ikke.

Felt navn	Format	Obligatorisk.	Kommentarer
Datum	Dato på form-len: dd-mm-åååå	*	Den dato, hvor vandrebogen er vise-ret, dvs. er set/godkendt af de lokale myndigheder. Ved gentagelsesstreg benyttes dato-en ovenfor.
Name	Som skrevet står	*	Dog altid med fornavn først, dvs. f.eks. Jens August Hansen.
Geburtsort	Moderne retskrivning	*	Af hensyn til søgbarheden benyttes den moderne stavemåde. Forkortelser opløses. Dansk nord for den nuværende grænse, tysk syd for. Ved gentagelsesstreg, evt. ved et –d– for desgleiche, benyttes stedsnavnet ovenfor.
Gescheft / Gewerbe	Som skrevet står	*	Tysk skrives på tysk, dansk på dansk. En evt. oversættelse til nudansk er velkommen, men så i skarp parentes. Kan det ikke læses, sættes der to spørgsmålstegn:?? Ved gentagelsesstreg, evt. ved et –d– for desgleiche, benyttes erhvervet ovenfor.
Welche Personen mitreisen	Nudansk		Ved et –d– for desgleiche, benyttes stedsnavnet ovenfor. Ved streg skrives intet, dvs. tomt felt.
Woher sie/er kommt	Moderne retskrivning	*	Af hensyn til søgbarheden benyttes den moderne stavemåde. Forkortelser opløses. Dansk nord for den nuværende grænse, tysk syd for. Ved gentagelsesstreg, evt. ved et –d– for desgleiche, benyttes stedsnavnet

			ovenfor.
Wohin sie/er geht	Moderne retskrivning	*	Af hensyn til søgbarheden benyttes den moderne stavemåde. Forkortelser opløses. Dansk nord for den nuværende grænse, tysk syd for. Ved gentagelsesstreg, evt. ved et –d– for desgleiche, benyttes stednavnet ovenfor.
No. des passes	Tal		Kolonnen eksisterer ikke altid
Wie lange er bleibt	Som skrevet står		Im Markt, dvs. medens der er kræmmermarked Pferdemarkt, Dvs. medens der er hestemarked Ved gentagelsesstreg, evt. ved et –d– for desgleiche, skrives som ovenfor.
Wo sie/er logiert	Som skrevet står		Ved et –d– for desgleiche, benyttes stednavnet ovenfor. Ved streg skrives intet, dvs. tomt felt.
Datum des Ausstellung	Dato på form-len: dd-mm-åååå		Udfærdigelsesdato for et pas. Er ikke med i alle protokoller.
Von wo er Paß hat/ Ort des Ausstellung	Moderne retskrivning	*	Af hensyn til søgbarheden benyttes den moderne stavemåde. Forkortelser opløses. Dansk nord for den nuværende grænse, tysk syd for. Ved gentagelsesstreg, evt. ved et –d– for desgleiche, benyttes stednavnet ovenfor.
Bemærkninger			Her anføres evt. kommentarer som ikke passer ind i skemaformen eller andre spidsfindigheder fra siden.